

**Національний
університет
біоресурсів і
природокористування
України**

**Факультет
ветеринарної
медицини**

НДІ Здоров'я тварин

**«ЄДИНЕ ЗДОРОВ'Я – 2022»
Матеріали Міжнародної наукової конференції**

**22-24 вересня 2022 р.
НУБіП України, м. Київ**

ДЕЯКІ ПИТАННЯ БУДОВИ І КЛАСИФІКАЦІЇ ПІР'Я

Костюк В. К., доктор ветеринарних наук, професор

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

Наразі пір'я має лише один клас хребетних – птахи. Багато відомостей щодо будови та класифікації пір'я, які дійшли до нас ще з часів античної філософії та епохи Відродження, не втратили своєї цінності і значення й наразі. Разом з тим, чимало даних, теорій та гіпотез з цих питань варто переосмислити, уточнити, узгодити з даними сучасних досліджень, внести їх до наукової та навчальної літератури. Насамперед варто уніфікувати схему будови пір'їни. Проблема полягає у тому, що Анатомічна номенклатура птахів (*Nomina anatomica avium* – далі *NAA*), у якій подано загальноновизнані та затверджені на міжнародному рівні назви всіх структур тіла птахів, містить багато синонімічних назв мікро- та макроструктур пір'я. Це призводить до того, що кожен дослідник, описуючи певну структуру пір'їни, дає їй назву на свій вибір, а інший не може зрозуміти про яку структуру йде мова. Схема, запропонована нами, відповідає одному з варіантів *NAA*, але не має однакових чи подібних назв, або назв структур з додаванням уточнень «першого порядку», «другого порядку» тощо.

Стосовно будови слід відмітити, що більшість різновидів пір'я має стрижень та опахало. Стрижень являє собою жорстку вісь, яка у свою чергу складається з очина (являє собою жорстку порожнисту трубочку, яка майже повністю знаходиться у шкірі) та стебла (є продовженням очина; має кіркову та мозкову речовину).

Опахало пір'їни утворене гілками, борідками та борідочками. Гілки пір'їни є структурами, що відходять від стебла пір'їни. Перші гілки пір'їни (гілки пір'їни розміщені проксимально на стеблі) відходять від стебла поблизу дистального пупка (отвору, що є на межі між очиним і стеблом). У дистальному напрямі гілки зміщуються до протилежних країв стебла і утворюють пластинчасте, об'ємне або комбіноване опахало. Залежно від будови і форми всі гілки можна розділити на чотири відмінні між собою типи – контурні, несправжні контурні, пухові та комбіновані.

Від гілок пір'їни у протилежних напрямках відходять борідки. Ті з борідок, що відходять від гілок у проксимальному напрямі називаються проксимальними борідками, ті, що у дистальному напрямі – дистальними борідками. Крім цих двох різновидів борідок є стеблові борідки. Вони відходять від стебла у проміжках між сусідніми гілками.

Борідочки є мікроструктурами пір'їни, що є відгалуженнями борідок, які зчіплюють між собою борідки та гілки і формують суцільну лопать опахала. Залежно від форми борідочки називають шипиками (прямі, відносно короткі борідочки), віечками (борідочки дугоподібної форми) та гачечками (борідочки гачкуватої форми). Від проксимальних та стеблових борідок відгалужуються борідочки прямолінійної форми, а від дистальних – борідочки різних форм. Борідки гілок пухового типу борідочок не мають.

Існуючі наразі варіанти класифікації пір'я теж мають деякі розбіжності. Насамперед ці розбіжності зумовлені тим, що кожен дослідник прагне зробити свій варіант класифікації з врахуванням і будови, і функції або призначення пір'я. На нашу думку така класифікація завжди буде викликати суперечки, уникнути яких можна, якщо зробити окремо класифікацію пір'я за будовою та окремо за функцією або призначенням.

За будовою пропонуємо виділити наступні різновиди пір'я – контурне, несправжнє контурне, комбіноване, пухове і ниткоподібне пір'я, пух та щетинки. Перші чотири різновиди відрізняються між собою будовою гілок, а пух від інших різновидів пір'я відрізняється тим, що у нього відсутнє стебло. Всі гілки пуху відходять одним пучком від очина. Ниткоподібне пір'я має порівняно довгий та тонкий стрижень, схожий на волосину або нитку, на дистальному кінці якого розміщений невеликий пучок не зчеплених між собою гілок. Щетинки мають порівняно довгий жорсткий конусоподібний стрижень та кілька невеликих гілочок, розміщених у ділянці переходу очина у стебло.

За функцією або призначенням пропонуємо виділити покривне, літальне та спеціальне пір'я. Покривне пір'я вкриває майже все тіло птахів за виключенням дистальних відділів тазових кінцівок (не у всіх птахів) та інших частин тіла птахів деяких видів. За будовою покривне пір'я здебільшого є контурним, пуховим чи комбінованим пір'я та пухом.

Літальне пір'я слід розділити на основне та допоміжне або підтримувальне. Основним літальним є махове пір'я крил і крильця та рульове пір'я хвоста. До допоміжного або підтримувального літального пір'я, яке у NAA називається «криючим пір'я», слід віднести пір'я, яке дорсально і вентрально, здебільшого у три ряди, прикриває основне літальне пір'я. Таким чином це пір'я підтримує основне літальне, не даючи можливості двом протилежним силам (силі земного тяжіння та силі м'язів, що діють на нього під час польоту) виламувати, викручувати чи зміщувати розміщене у один ряд махове та рульове пір'я. Все літальне (основне та допоміжне) пір'я за будовою є контурним.

До спеціального пір'я слід віднести пір'я, що розміщене у певних ділянках тіла, є не у всіх видів птахів і виконує якусь певну функцію – тактильну, функцію статевого диморфізму тощо. Зазвичай воно має специфічну будову. До спеціального пір'я відносяться щетинки, ниткоподібне пір'я, вушне пір'я, пір'я чубчика та деякі інші його різновиди.